

מהו סם האונס ואיך נזהרים מפניו?

חומרים פסיכואקטיביים מסוימים משמשים עברייני מין לנטרול קורבנותיהם בכך שגורמים לטשטוש, איבוד זיכרון, פגיעה ביכולת ההתנגדות, בלבול ועוד. לכן הן קיבלו את השם 'סמי אונס'. מהו סם האונס, איך ניתן לדעת אם יש סם אונס במשקה שלכם, איך נזהרים מפניו וכיצד ניתן למנוע תופעה זו?

המונח 'סמי אונס' הוא שם כולל לקבוצת חומרים פסיכואקטיביים, שהתוקף עושה בהם שימוש מכוון כחלק מתקיפה מתוכננת, שמטרתה לנטרל את הקורבן. חומרים אלו גורמים לירידה ביכולת ההתנגדות של הקורבן לתקיפה המינית, לערפול הכרה וישנוניות, ולחוסר יכולת לזכור פרטים הנוגעים למה שאירע.

סוגי החומרים הנפוצים בשימוש:

- **GBL/GHB**: הסם פועל לדיכוי מערכת העצבים המרכזית. במינונים מסוימים הוא משרה תחושת אופוריה, הרפיה וישנוניות, אך בעת העלאת המינון הוא עלול לפגוע בקצב הלב ובקצב הנשימה, עד כדי איבוד הכרה ומוות עקב דום נשימת. החומר מופיע בדרך כלל כנוזל שקוף, ללא צבע או ריח, אך הוא קיים גם בצורת אבקה ונצרך בבליעה. מכיוון שהסם חסר צבע או טעם, התוקפים נוהגים למהול אותו במשקאות. השפעתו על הגוף מהירה ושרידיו מתפוגגים בתוך זמן קצר, דבר המקשה את איתורו בבדיקות מעבדה.
- **קטמין (Ketamine)**: סם הרדמה נפוץ בשימוש רפואי וטרינרי נרחב. במינונים נמוכים, הסם גורם לניתוק מהסביבה ומשמש סם הזיה, אך העלאת המינון מביאה לניתוק חריף יותר, לבעיות זיכרון ובעיות קוגניטיביות, להזיות ולהתקפים פסיכוטיים.

● **תרופות שינה והרגעה** : תרופות מרשם, ובתוכן בשכיחות גבוהה נמצאים **הבנזודיאזפינים** שיש להם השפעה **מרגיעה ונוגדת חרדה**. השימוש הראשון שנצפה כ'סם אונס' היה בתרופת שינה ממשפחת הבנזודיאזפינים בשם **רוהיפנול**, בארצות הברית. כאשר התרבו הדיווחים על מקרים של שימוש זה, חברת התרופות שייצרה את התרופה הוסיפה לה **צבע כחול**, כדי לאפשר זיהוי של החומר בעת מהילתו במשקה. תוקפים משתמשים בתרופות אלו לנטרול ההתנגדות ולערפול החושים, ולרוב גם הן מוכנסות בזדון לתוך המשקה של הקורבן וגורמות לבעיות זיכרון.

מה המשותף לכל החומרים הללו?

- **צורת החומר** : לרוב מדובר בנוזל, שקוף, עם טעם מעט מלוח שאינו מורגש כאשר מוהלים אותו.
- **השפעה** : הם גורמים לירידה ביכולת ההתנגדות של הקורבן, לישנוניות, לערפול הכרה ולחוסר יכולת לזכור פרטים בנוגע למעשים שנעשו בהשפעת הסם, מה שמקשה את תפיסת התוקף והעמדתו לדין.
- **שילוב מסוכן** : החומרים נצרכים לרוב, בשילוב עם אלכוהול - שילוב שיכול לסכן את הקורבן עד כדי מוות, ואף מבלבל את הצוות הרפואי בחדרי מיון אשר מתייחסים לאלכוהול בלבד ואינם חושדים בחומרים אחרים.
- **השפעה פסיכואקטיבית** : הם פועלים במרכזים ספציפיים במוח, וכך הקורבנות מתקשים לזכור את האירוע במלואו ולעיתים מופיעים רק הבזקים או מודעות חלקית למה שקרה.
- **פירוק מהיר** : שרידי הסם מתנדפים מנוזלי הגוף בתוך 8-10 שעות, ובכך מקשים על זיהויים במעבדה הן בשתן והן בדם. על כן יש חשיבות רבה **למודעות הציבור שבמקרה של חשד לפגיעה, יש לפנות במהירות למרכז רפואי ולבצע בדיקת שתן**.

גילוי סם האונס :

הבדיקות הנפוצות כיום לאיתור סמי אונס (דרך בדיקת שתן, או בבדיקת דם), סובלות **מחיסרון משמעותי**, שהוא תלות מוחלטת בזמן הפירוק המהיר של סמי האונס בנוזלי גוף. בדיקות שתן ודם לא מצליחות לאתר שרידי סם אונס בתום זמן פירוק הסם (8-10 שעות). שרידי הסם נעלמים מנוזלי הגוף תוך זמן קצר **ולכן משך הזמן עד לביצוע הבדיקה הוא קריטי!**

בדיקה פורצת דרך מאפשרת גילוי שאריות סם אונס וחומרים מטשטשים אחרים, עד חצי שנה לאחר האירוע, **באמצעות דגימת שיער**. את הבדיקה ניתן לבצע רק אם לא עברו יותר משישה חודשים מהאירוע שלגביו קיים חשד כי היה שימוש בסם.

הדגימה תיעשה באמצעות גזירה של ארבע צרורות שיער, מהשיער הצמוד לקרקפת באזור שמאחורי הקודקוד של הראש. השיער שנדגם יוכנס למעטפה וישלח למעבדה פורנזית מומחית בחוץ לארץ תוך שיתוף פעולה עם המחלקה להתמכרויות במשרד הבריאות. תוצאות הבדיקה מהוות ראיה אנליטית במסגרת איסוף ראיות בבית המשפט.

[לקריאה נוספת וצפייה בסרטון המציג את האופן בו נלקחת דגימת השיער עבור בדיקת גילוי סם אונס וסמים אחרים ראו בקישור כאן](#)

התמודדות עם התופעה- פעולות מניעה:

משטרה מונעת

בערב השנה האזרחית החדשה חילקו שוטרי משטרת ישראל עשרות אלפי ערכות לגילוי סם אונס במשקה, וכן דף הנחיות והמלצות לציבור המבלים בדבר התנהגות בטוחה במועדונים ובמסיבות רוויות אלכוהול. מדובר בפעילות משטרתית יזומה וייחודית, בהובלת היחידה למניעה מצבית במשטרת ישראל עם הרשות למאבק באלימות, סמים ואלכוהול. **המטרה- להעניק כלי לבדיקה מיידית של המשקה, כדי למנוע מצב שבו מישהו החדיר לכוס השתייה סם אונס ולהציל**

קורבנות מתקיפה מינית אפשרית. בנוסף, להעלות את המודעות בנושא בקרב המבלים ומניעת מצבי סיכון תוך שימוש בסם אונס ובכלל.

[הקישור לכתבה באתר המשרד לביטחון הפנים – 'משטרה נערכת למנוע שימוש בסם אונס'](#)

התמודדות קהילתית עם התופעה - מודל 'רספקט'

מודל 'רספקט'- נותנים כבוד במקומות הבילוי - מיזם עירוני שנועד להפוך את מקום הבילוי למוגן, בטוח ומכבד.

תו תקן 'Respect' ניתן למקומות בילוי המקפידים כאמור על ביצוע פעולות החינוכיות להגנה על מבלות ומבלים מפני אלימות והטרדות מיניות, ודואגים לכך שכל עובדי המקום יהיו מודעים וערניים לנושא כחלק מתפקידם.

במסגרת המיזם נתלים במקומות הבילוי, כרזות המיועדות לציבור המבלים במטרה לעודד נורמות חברתיות חיוביות, התאורה בשירותים מוחלפת לבהירה, הבעלים והברמנים עוברים מפגשי

הדרכה, כך גם צוות המלצרים כולל סדנא מטעם 'הרשות למאבק באלימות, בסמים ואלכוהול' של המשרד לביטחון הפנים, בנושא חיזוק היכולת לזהות סימני מצוקה, איתור וטיפול בהטרדה.

בנוסף, במקומות אלה, מבוצעים סיורים תכופים של גורמי האכיפה העירוניים, ביניהם משטרה ושיטור עירוני.

על אלה ועוד התחייבו בעלי העסקים שחתמו על אמנה ונושאים בחזית העסק את תו התקן 'Respect' המעיד כי המקום הינו מקום בילוי בטוח. המיזם מיושם בעוד מספר רשויות בארץ כחלק מ'הרשות למאבק באלימות, בסמים ובאלכוהול' של המשרד לבריאות הפנים.

סרטון - 'תו תקן למקום בילוי בטוח אילת' - הסרטון נוצר כחלק מהיוזמה של העיר אילת, ליצירת תו תקן למקום בילוי בטוח. הסרטון משמש ככלי להכשרת בארמנים ומלצריות בפאבים ובמועדונים שבחרו להצטרף ליוזמה¹

סיכום ומסקנות:

- המשותף לכל החומרים שהוזכרו-שהם לרוב מופיעים בצורה נוזלית, שקופים, ללא ריח, עם טעם מעט מלוח שאינו מורגש כאשר מוהלים אותם במשקאות אלכוהוליים, משקאות קלים או בקפה.
- הסם נקרא 'סם האונס' לאחר שהשימוש בו לשם טשטוש הקורבן לפני אונס, הפך נפוץ.
- צריכת הסם עלולה לגרום לתחושת ערפול ונמנום, לעוויתות ואף להוביל למוות.
- השפעת הסם בשילוב אלכוהול היא חריפה יותר-ונחשבת למסוכנת אף יותר.
- עקב הפירוק המהיר של 'סמי האונס' בנוזלי גוף, אחת הבעיות המרכזיות היום בטיפול במקרי אונס בישראל היא היכולת להוכיח שימוש ב'סם אונס' כלפי קורבנות. בדיקות שתן ודם לא מצליחות לאתר שרידי סם אונס בקורבן תקיפה מינית בתום זמן פירוק הסם (8-10 שעות).
- מכאן, שבמקרים רבים לא מתאפשר זיהוי הסם, היות והקורבן לא מספיק להגיע בזמן למסגרת טיפולית או למשטרה, בה יידגמו נוזלי גוף מתאימים. לראשונה, דגימת שיער סייעה למציאת החומר בגופה של מתלוננת על תקיפה מינית שעברה, שבועות אחרי המקרה.
- חשוב מאוד שאנשי המקצוע הבאים במגע עם בני נוער ועם קבוצות סיכון, יהיו ערים לנושא – כדי להפנות את הנפגעים להיבדק ולקבל טיפול בהקדם האפשרי. חשוב להגביר את המודעות לכך שיש עוד אפשרות לזיהוי שימוש בחומרים פסיכואקטיביים במצבים של פגיעה מינית – על-ידי בדיקת השיער.
- בשל הקושי המעבדתי לאתר את שרידי סם האונס בגוף ככל שחולף הזמן מרגע הצריכה, עולה החשיבות של מניעה מצבית והגברת המודעות בתחום, ובכלל זה התנהגות בטוחה במתחמי הבילוי, זיהוי מהיר באמצעות הערכה לגילוי סם אונס במשקה, הכרת הסימנים ופניה מיידית לצורך קבלת סיוע, במידה ומתקבלת אינדיקציה חיובית בערכה.

¹ הסרטון הופק על ידי ד"ר ימית אלפסי, ראש אגף מניעה ברשות למאבק באלימות, בסמים ובאלכוהול.

- התמודדות קהילתית: ניתן להתמודד עם התופעה באמצעות יוזמות קהילתיות כדוגמת תו תקן 'Respect', ניתן למקומות בילוי המקפידים כאמור על ביצוע פעולות החינוכיות להגנה על מבלות ומבלים מפני אלימות והטרדות מיניות, ודואגים לכך שכל עובדי המקום יהיו מודעים וערניים לנושא כחלק מתפקידם.

- **המשטרה ממליצה למבלים להקפיד על ההמלצות הבאות:**

1. פתחו את בקבוק המשקה באופן עצמאי והימנעו מקבלת בקבוק פתוח מאדם זר.
2. השגיחו על המשקה ממנו אתם שותים בכל עת.
3. גלו ערנות לכל התנהגות חריגה וחשודה בסביבתכם ובסביבת חבריכם.
4. בלו עם חברה/ה היכול להשגיח עליכם ולסייע בעת הצורך.
5. קבעו מראש חברה/ה שאינם שותים – גם לנהיגה חזרה הביתה וגם לבטיחות במסיבה עצמה.

במקרה של חשד לשתיית סם אונס: יש לפנות באופן המהיר ביותר לבית החולים. לאחר קבלת טיפול רפואי יש לפנות לתחנת משטרה ולהגיש תלונה בנושא.

מקורות:

רושקה, ר' וגולדמן, ק' (2019). "סמי האונס" – מאפייני פגיעות מיניות בהשפעתם. מתוך נקודת מפגש- כתב עת לקהילה העוסקת בילדים נפגעי התעללות והזנחה, גיליון 17, עמודים 30-36. מכון חרוב, קמפוס הר הצופים, ירושלים.

קישור <http://din-online.info/pdf/nk17.pdf>

סם האונס-מתוך אתר משרד הבריאות

https://www.health.gov.il/Subjects/addictions/Rape_drug/Pages/default.aspx

משטרה מונעת: סם האונס- מתוך אתר משטרת ישראל

https://www.gov.il/he/departments/general/preventing_police_date_rape_drug

² מהמחלקה לטיפול בהתמכרויות, משרד הבריאות.